

# ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 35

ԵՐԲՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հինգշաբթի 13 Մարտի

1886

Հինգշաբթի 13 Մարտի

ԵՐԲՈՐԴ ՏԱՐԻ

№ 35

Ցարական 10 լուրի, վեց ամիսը՝ 6 լուրի, երեք ամիսը՝ 3 ռ. 50 կ.  
Հատով 5 կոպեկի  
Բաժանորդը գրվում են թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը:

Խմբագրության հասցեն՝ Тифлисъ, Редакция «Нор-Даръ»  
կամ Tiflis, Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9-ից մինչև  
2-ը: Ծայրագրությունները ընդունվում են ամեն լեզուներով:  
Ծայրագրությունների բաժին 2 կ., բեկլամների համար՝ կրկնապատիկ:

Ք Ս Ղ Ս Ք Ս Վ Ս Ն - Գ Ր Ս Վ Ս Ն Ս Վ Ս Ն

## „ՆՈՐ-ԴԱՐ“

Ամենօրեայ թերթի բաժանորդագրությունը շարունակվում է:

Բ Ա Տ Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ի Ն Ն

|                         |            |                           |           |
|-------------------------|------------|---------------------------|-----------|
| Յուրական 1-ից . . . . . | 10 ռ. — 4. | Յուրական 1-ից . . . . .   | 6 ռ. — 4. |
| Փետրվարի 1-ից . . . . . | 9 ռ. — 50  | Օգոստոսի 1-ից . . . . .   | 5 ռ. 25   |
| Մարտի 1-ից . . . . .    | 8 ռ. — 50  | Սեպտեմբերի 1-ից . . . . . | 4 ռ. 50   |
| Ապրիլի 1-ից . . . . .   | 8 ռ. — 50  | Հոկտեմբերի 1-ից . . . . . | 3 ռ. 50   |
| Մայիսի 1-ից . . . . .   | 7 ռ. 25    | Նոյեմբերի 1-ից . . . . .  | 2 ռ. 50   |
| Յունիսի 1-ից . . . . .  | 6 ռ. 50    | Դեկտեմբերի 1-ից . . . . . | 1 ռ. 50   |

Եւրոպա և թիւրքիա տարեկան գինը՝ 30 ֆրանկ է, վեց ամսականը՝ 20 ֆրանկ.  
Ուսանողները տարեկան վճարում են 10 ռ.  
Հասցեն՝ Тифлисъ, Редакция „Нор-Даръ“ կամ Tiflis (Caucase) Rédaction «Nor-Dar».  
Խմբագրատունը գտնվում է պոստատան ետևը, Տրոյեկի փողոցի վե-  
րայ, Սամբա (Sambas) եկեղեցու հանդէպ, № 9.

### ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջին օրը ուղիքի վրա թիֆլիսի եկե-  
ղեցիներում կատարված ընտրություն-  
ների արժեքը:  
Քրոնիկոս. լուրերը—Հայոց սո-  
վորություններից—Սպորտ թէ գինի.  
Թ զ թ ա կ ց ու թ ի լ ը ն ն ե ռ . — Թիֆ-  
լիս: Ախալքալաբ:  
Ք ա ղ ա ղ ա կ ա ն . — լուրեր:  
«Նոր-Դար»-ի հեռագրի բնի:  
Բ ա ն ա ս ի ռ ա կ ա ն . — ձմարիտ բա-  
րեկամը (վերջ):  
Յ ա յ տ ա ռ ա թ ի լ ը ն ն ե ռ :

Թիֆլիս, 12 Մարտի 1886.

ԹԻՖԼԻՍԻ ԵԿԵՂԵՑՆԵՐՈՒՄ ՎԱ-  
ՏԱՐՈՒԱԾ ԸՆԴՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՌ-  
ԹԻՒ

Անցեալ կիրակի, մարտի 12-ին  
կատարուեցաւ Թիֆլիսի Հայոց եկե-  
ղեցիներում Ներսիսեան դպրանոցի

## ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՃԵՄԱՐԻՑ ԲԱՐԵԿԱՄԱՐ \*

(Հայոց կեանքից)

(Վերջ)

IV

Հետեւեալ առաւօտն այն աստիճան  
սքանչելի էր, որ մարդու սիրտն ա-  
կամայից փառաւորվում էր թուրքու-  
նեքը—քննութեան հրաշալիաց այդ  
փողերի զնաւերը: Բայց այդպէս  
սկսել էին իրենց բազմաւնեւեղ երաժըշ-  
տութիւնն, իսկ ծաղիկներն ու վար-  
դերը լցրել էին օդը մի տեսակ անուշ  
բուրմունքով:

Արեւ տակաւին թագցրած ունէր իւր  
դուլը սարերի յիւտը, բայց շառա-  
գունուած հորիզոնն ասեղանում էր, որ  
նա չուտով կը բարձրանայ իւր օ-  
րուայ աշխատանքը սկսելու:

Նշխարեթը նստած էր իրենց պար-  
տէզում մինակ նստարանի վերայ:  
Մայիսեան առաւօտուայ օդի ցուրտ  
խոնավութիւնից պաշտպանուելու հա-  
մար նրա ուսերին մի շալ էր գցած,  
նրա դէմքն այն աստիճան գունատ  
էր, որ կարծես, երկարատեւ հիւան-  
գութիւնից նոր էր առողջացել, իսկ  
աչքերի տակի կապոյտը ցոյց էր տա-  
ւիտ, որ նա գիշերն անքուն էր անց-  
նում:

\*) Տես «Նոր-Դար» № 34.

Համար Հոգաբարձուներ ընտրող  
պատգամաւորների ընտրութիւնը:  
Ինչպէս ամեն անգամ եղել է,  
այժմս էլ այդ ընտրութեան առ-  
թիւ գանգատվում են, տրտունջ են  
լստնում, լուրջում են:

Մենք կարող չենք այդ մասին  
մեզ ուղարկած գրաւոր բողոքները  
կամ նկատողութիւնները հրատա-  
րակել:

Մէկը գանգատվում է, որ ընտ-  
րութիւնը կատարուել է սակաւա-  
թիւ ծխականների մասնակցու-  
թեամբ, այն ինչ իւր աւած եկե-  
ղեցին մեծ ծով ունի: Միւսը նե-  
ղանում է, որ ընտրութեան ժա-  
մանակ բացակայ գտնուողներին  
կամ ուրիշ եկեղեցու ծխականին  
կամ ժամաւորին քուէարկում են:

Ինչ, նրա նստուածքի դիրքը, դէմքի  
արտայայտութիւնը, վերջապէս հա-  
յեացքը, որ նա ուղղել էր դէպի նո-  
րաբաց ծաղիկները, ցոյց էին տալիս,  
որ նա ոչինչ չէր զգում:  
Գեռ երկար ժամանակ նա նստած  
էր նոյն դրութեան մէջ, երբ վերջա-  
պէս պարտիզի ծայրին երեցեալ Գ.  
Զաքարեանը, նա նկատուելի անհան-  
գիտութեամբ նայում էր այն ու-  
սան կողմը, որպէս թէ մէկին խոստ  
վնտուում էր: Բայց երբ Նշխարեթին  
տեսաւ, իսկոյն վազեց դէպի նա և  
կանչեց աշխարհում ծայրով:

— Լիզա, Լիզա, դու այստեղ ես...  
Նշխարեթին ապուշի նման նայեց  
նրան և ոչինչ չը պատասխանեց: Գ.  
Զաքարեանը առաւ նրա ձեռքերն և  
շարունակեց:

— Բեզ փնտռելով հոգիս դուրս ե-  
կաւ ես սարսափելի վախեցայ, երբ  
բեզ ննջարանում չը գտայ... Բայց  
ինչ ես չէիս գտնում այստեղ այսպէս  
վաղ առաւօտեան:

Լիզա երևութիւն, մանկահասակ կինը  
նոր ուշքի եկաւ. նա ցնցուկեց ամբողջ  
մարմնով և զարմացած չըջահայեց:  
Յետոյ նայելով իւր ամուսնուն, նա  
հարցրեց:

— Ի՞նչ ես կամենում, Գարաւի...  
— Ես քեզ հարցնում եմ թէ այսպէս  
վաղ դու այստեղ ի՞նչ ես չինում:  
— Ոչինչ:

Կան այնպիսիներ, որոնք ընդհան-  
րապէս ընտրութիւնը անկանոն  
կատարուած են համարում: Շա-  
տեքը տրտունջ են լստնում ասե-  
լով, որ օտարականները, որոնք  
խկապէս ոչ մէկ եկեղեցու ծով  
չեն, մասնակցում են ընտրութեա-  
նը իբրեւ ծխական այնպիսի եկեղե-  
ցիներում, որտեղ նրանք հենց ընտ-  
րութեան օրն են առաջին անգամ  
տեքը դրել: Աւելի բազմաթիւ են  
նրանք, որոնք թիֆլիսեցի լինե-  
լով իրաւամբ զայրացած գանգա-  
տում են, որ ընտրութեան մաս-  
նակցելու ժամանակ հրաւիրա-  
գրեւ չեն ստացել և այդպիսով ի-  
րենց ընտրողական իրաւունքը բո-  
ւարարուած են համարում:

Մենք այդ բոլոր գանգատնե-  
րը, տրտունջները, բողոքները լը-  
սելով կարող ենք ասել, որ լիկ  
գանգատներով չարքիքի առաջը չի  
առնուել: Առաջին անգամ չէ որ  
այդպէս է: Քանի որ ընտրութեան  
համար մի որոշ կանոնադրութիւն  
կամ հրահանգ չը կայ, քանի որ  
իւրաքանչիւր եկեղեցու ծովը ո-  
րոշուած և ժամաւորների անու-  
նեքը ցուցակագրուած և լստնի  
չեն, քանի որ ծխատէր քահանա-  
ները իրենց պարտաւորութիւննե-  
րը ճշտութեամբ չեն կատարել,  
իսկ ծխականները անտարբերու-  
թեամբ կը վերաբերուին դէպի ի-  
րենց պարտաւորութիւնները և ի-  
րաւունքները, միշտ ընտրութիւննե-  
րը կը կատարուեն այնպէս, ինչ-  
պէս մինչև օրս լինում են:

— Ուրեմն ի՞նչ կայ այստեղ, որ  
նստել ես... Լիզա, դու հիւանդ ես:  
ամբողջ գիշերն էլ դու դառնացում  
էիր... իսկ այժմ այսպէս վաղ եկել  
ես, նստել այն ցրտում—այդ հօ բո-  
ւրովի՞ն հիւանդացար, Երբ ես այդ-  
պէս արել, որ այժմ անում ես... ես  
չեմ հասկանում, թէ երկուսանից դէտը  
քեզ ի՞նչ է պատահում... Լիզա,  
հոգիս, գիտե՛ք տուն, քո երեսին դոյն  
չըկայ, Գեռանք:

Մանկահասակ կինը յետ քաշեց իւր  
ձեռքերը, վերկացաւ և առանց մի  
խօսք անգամ արտասանելու, առաջ  
ընկաւ դէպի տուն: Գ. Զաքարեանը  
հետեւեց նրան, Սանդուղքեանով բարձ-  
րանալիս նա կամենում էր բռնել կը-  
նիջ թիկը և օգնել նրան բարձրանա-  
լու, բայց վերջինս չը թողնէր: Նրանք  
գնացին ննջարան, որտեղ բացի ի-  
րենց մահճակալից, դուռն էր և Տիգ-  
րանիկի փողերի մահճակալը, որի վե-  
րայ այդ բոլորից դեռ ես ննջում էր:  
Նա իւր մանկական անուշ քնով: Նշխ-  
արեթը նստեց մահճակալի վերայ և  
զրուիւր բարձի վերայ դրեց:

— Լիզա, հոգիս, այս ի՞նչ է ցա-  
ւում, որ դու այդպէս փոխուել ես,  
սաաց վերջապէս Գ. Զաքարեանն ան-  
հանգստութեամբ նայելով կնիջմադ-  
ծակից դէմքին:

— Ոչինչ, ոչինչ, Գարաւի... Ես ինչ  
քննել չեմ հասկանում, թէ այն մի-

Այստեղ ոչ ոք ստանձնապէս մե-  
ղաւոր չէ:

Այս ընտրութեան առթիւ բուն  
թիֆլիսեցիները օտարականներից, եկե-  
ղաներից գանգատուելու շատ էլ  
պատճառ չունեն, որովհետեւ մի-  
միայն եկեղեցիներում պատգամա-  
ւորների ընտրութեան ժամանակը  
չէ, որ օտարականները թիֆլիսեցի-  
ներին յետ են մղում, միևնոյնը  
կատարվում է մեր կեանքի և միւս  
պարագաներում. ընկերութիւնների  
մէջ, կլուբներում, բանկերում: Ա-  
մեն տեղ թիֆլիսեցի հայը յետ է  
քաշվում՝ օտարականներին, գաւա-  
ռացիներին տեղ տալու համար:

Եւ այդ այդպէս էլ կը շարունա-  
կուի, եթէ թիֆլիսեցիները քննեն և  
ամեն հասարակական, քաղաքային  
կամ եկեղեցական գործերին մեռե-  
լութեան հասցրած անտարբերու-  
թեամբ վերաբերուեն:

Ոչ հարկաւոր էր քիթը վեր քա-  
շել և հոռովեացիներին լստուել  
Հայաբարութեամբ—ինչպէս առաջ սո-  
վորէին թիֆլիսեցիները—նայել այն  
ամեն հայերի վերայ, իբրեւ հասարակ  
արարածների վերայ, որոնք բազմ չեն  
ունեցել թիֆլիսում ծնուելու կամ  
թիֆլիսից լինելու, և ոչ էլ հարկ  
կայ այսօր փախչել հասարակական  
գործերից և առաջին պատահած  
եկտրի առաջ ձեռքերը ծակելով  
զրուիւր խոնարհեցնել:

Գանգատուելու տեղ պէտք է  
գործել, պէտք է եռանդով միջա-  
մտել ամեն հասարակական գործե-

րում, և այն ժամանակ գանգա-  
տուելու առիթ չի լինի:

Ս. Ս.

## ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Մարտի 11-ին թիֆլիսի կուկիա թա-  
ղում կատարուել է հետեւեալ ողբեր-  
գական դէպքը: Մի ռուս կին թողնե-  
լով տանը իւր երեք փոքրահասակ ե-  
րեխաներին, գնում է փողոց և երկար  
ժամանակ ուշանում է: Ցանք լինում  
է մի մեծ սնդուկ, դատարկ և խուփը  
բաց, երեխաները խաղալու նպատա-  
կով մտնում են այդ սնդուկի մէջ և  
սկսում են խաղալ: Այդ շարժումներից  
ծանր խուփը յանկարծ ընկնում է և  
ծածկվում է: Խուփը բարձրացնելու  
վերայ գործ դրուած երեխաների ռու-  
սոր ջանքերը իզուր են անցնում: Նը-  
րանց լացը և սարսափահար աղա-  
ղակները տանը ոչ ոք չէ լսում: Վեր-  
ջապէս երեխաները լուռն են: Երբ  
մայրը տուն է վերադառնում և երե-  
խաներին տանը չի գտնում, նա իս-  
կոյն այն և այն կողմ ընկնելով, դի-  
մում է ոստիկանութեան: Ամբողջ օր  
որսնում են երեխաներին: Վերջապէս  
մտածում են տուն դառնալ և սնդու-  
կը բանալ: Երեխաները նստած և  
զրուիւր վեր բարձրացրած դրութեան  
մէջ, արդէն մեռած են լինում:

ՀԱՅԴԱՐԱՆԻ ԳԻՒՂԻՑ (Ուսու. գա-  
ւառում). ձիարշախ ժամանակ բարե-  
կենդանի կիրակի օրը փետր. 23-ին  
17 տարեկան երիտասարդ տղայ ձի-  
ուց վայր ընկաւ և տեղում տեղը հոգին  
աւանդեց:

ԼՕՌՈՒՑ.—Գետից դուրս Զովուր  
տղերը խումբ կազմած պարսպում  
են աւաղակութեամբ: Մարտի 6-ին

դառնում մի իրաւացի պատճառ գտնելու  
որին կարելի լինէր վերադառնալ այդ  
փոփոխութիւնը: Նա ասում էր, որ  
հիւանդ չէ, եթէ իսկապէս հիւանդ էլ  
է, բայց այդտեղ ի՞նչ կայ: Ծածկուելու  
իրենից... կամ գուցէ մի որևէ ինչ  
գաղտնիք է կրճուծ սիրտը: Բայց այն  
ինչ գաղտնիք պիտի լինի, որ չը հա-  
մարձակուի նա իրեն յայտնելու և ին-  
չու... Նա յուսահատուել էր: Միայն  
այսօրանս միայն երեքին նրա մըտ-  
քովն անցնում էր, որ այդ փոփոխու-  
թիւնը պատահել էր նրան հենց այն  
օրից, երբ Սուրեն Արեւելեանն առա-  
ջին անգամ իրենց տանն ուղիղեց:  
Բայց որ իւր կինը, կարելի է սիրում  
է այդ մարդուն—գրաւ մտնի նրա  
մտքով մի վայրկեան անգամ չի ան-  
ցել: Միթէ այն կինը, որ այնքան ժա-  
մանակ ամենաշնորհալի ապրել է նը-  
րա հետ, կարող է երբեքից դառնա-  
նել նրան—երբեք, այդ անկարելի է:  
Միամիտ մարդ: Եթէ նա գիտեցար  
թէ որքան շուտ և անապասելի փոփո-  
խութեան է ենթարկվում մարդու  
սիրտը... Սակայն նրա սիրտը անա-  
սելի կերպով ծակվում էր, բեր նրան  
այդպէս ամենաշնորհալի ապրելու  
նա պատրաստ էր ամեն բան զոհել  
միայն կարողանալ նրան ուրախաց-  
նել: Ինչո՞ք մնացել էր սառած և չը  
զրուիւր թէ ինչ անէ: Նա առանց թէյ  
խմելու, պատրաստուեցաւ քնալ:



## ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի, 10 մարտի, կիւրակէ, ամսոյ 9-ին, ինչպէս յայտարարած էր Թիֆլիսի եկեղեցիներում կատարուեցաւ Ներսիսեան դպրանոցի համար հողաբարձունքը ընտրող պատգամաւորները ընտրութիւնը:

Նախկին ընտրութեանց փորձերից յետոյ կարծում էինք թէ այս անգամուայ ընտրութիւնը մի փոքր գոնէ կանոնաւոր կը լինի բայց անպայման անգամ էլ նոյնն էր, ինչպէս որ առաջ եղել է:

Ձը գիտեմք թէ միւս եկեղեցիներում որքան կանոնաւոր էր ընտրութիւնը, մեր խօսքը վերաբերում է միայն Մոզ-նոյ եկեղեցւոյ ընտրութիւններին, որոնք ներկայ եղանք:

Սուրբ պատարագը աւարտելուց յետոյ, Մոզնոյ ծխականները դիմեցին Գայիանեան դպրոցի դահլիճը, ուր եկեղեցւոյ աւագ քահանայ Տէր-Արիստակէսը մի համառօտ ատենաբանութիւնից յետոյ ներկայ եղողներին թղթեր բաժանեց պարտաւորեցնելով զրեւ երեք աղագան միայն ներկայ եղողներին և ով շատ քուէ կտանայ՝ համարել ընտրելի լայն բանից դուրս եկաւ որ շատ ձայն ստացողները համարուեցան ոչ թէ ընտրելի այլ ընտրեալ:

Այդ ընտրութիւնները պէտք է համարել անկանոն: Նախ որովհետեւ ոչ եկեղեցում և ոչ իսկ դահլիճում չը կար ծխականների անուանացուցակը, որ կարելի լինէր իմանալ թէ եկածներին ով է ծուխ և ով ժամուր \*):

Երկրորդ՝ ընտրողներից ոչ ոք չը ներկայացրեց իւր հրաժարտանքը, որ ցուցակագրուէր թէ այս ինչ պարտին որ քահանայն է իրեն ծուխ համարում և վերջը ստուգուէր թէ իրաւի այս ինչ քահանայի ծուխ ցուցակի մէջ (վաւերացրած անդուս կոնսիստորիայից) կնչ այն մարդու ազգը, որին հրաւեր է ուղարկած թէ ոչ: Բայց որովհետեւ տղան հրաւիրատուի վերայ չը կար նշանակուած որ առանց ստմանի չէ կարելի մասնակցել ընտրութեանց, վասնորոյ շատերը կարող էին հնար չը բերել տոմարէն—առայս վախճան գոնէ ներկայ չէին միւս միաբանները որ նրանցից կարելի լինէր հարցնել թէ ով ում ծուխ է \*\*):

Երրորդ՝ ինչպէս բանից երևաց այնտեղ կար և հրահանգներ ընտրութեանց կանոնաւոր լինելու համար, որը նախագահող աւագ հայրը չը գիտեին ինչ պատճառաւ աւելորդ համարեց նախ քան թղթեր բաժանելը կարող և բացատրել: Մենք չէինք կարող այդ հրահանգի գոյութեան մասին իմանալ թէ պ. Բաբայեանը որ ուղարկել էր երբ որ եկաւ արդէն բանը բանից անցել էր չը սկսէր իւր իրաւունքները պաշտպանել, որին միայն պատասխանելու աւագ հայրը ճարձատեսող դիմեց հրահանգին...

Չորրորդ՝ նախագահ հայրը պ. Բաբայեանին բացատրութիւն տալիս յիշեց, որ հրաժարտուողն ուղարկած է 150 հոգին, որից միայն եկել են 44 հոգի: Միթէ Մոզնի եկեղեցին միայն 150 տուն ծուխ ունի, անորոշելին էլ այդքան է... Մենք կարծում ենք որ Մոզնին ունի առ ասկան 400 տուն ժողովուրդ, եթէ 150-ից եկել են 44 հոգի, ուրեմն եթէ 400-ին ուղարկելին, զուցէ կը զայն 160 հոգի կար:

\*) Այդ օրը հաւաքուած 44 հոգուց հայրն առաջ հոգի ծուխ էին... միւսները՝ ներքին-օտարականներ, որոնք համար կայ Բաբայեանի եկեղեցին և ոչ թէ Մոզնին:

\*\*) Ցանկալի էր իմանալ թէ պ. Նախագահը կը պարտաւորեանք և այն քանի որ է ինչ Մոզնու ծուխ եղան:

Ժեմ այն ժամանակ ընտրութիւնը մի փոքր ուրիշ տեսակ կը լինէր:

Մոզնոյ ու Գեորգ եկեղեցւոյ ծխական Բ. Առաքելեանց:

Առաջին 20 փետրուարին—այսպէս մտադիր էին մի քանի խօսք աւել լրագրութեան մէջ, Անդր-Կովկասի Ախալքալաքի սահմանի հայ-կաթօլիկ հոգևորականների լուսնի ընթացքի մասին՝ ազգութեան վերաբերմամբ, բայց՝ հանգամանքներից ստիպուած պարտաւոր էի լուսն Տեմուրեմ եմ որ մեր ներկայ քահանաները ոչ միայն կարեկցաբար չէին մօտենում ազգային թշուառութեանց, այլև չէին խոսում մուսուլմաններով իրենց ազգը, տեսնում եմ, որ մեր հոգևորականների մէջ անքան խորն է արմատացած կոթնամուրթեան դրացմունքը, որը երբեք չի պատիւ բերում մի հասարակութեան և երբեք չի համապատասխանում ներկայ տան և ինքնորոգ դարի պահանջներին: Մեր հայ-կաթօլիկ այս սահմանի հոգևորականները թէ եկեղեցւոյ սուրբ ընթացքից իրենց ատուած քարոզչերի՝ մէջ, և թէ առանձին խոսակցութեանց մէջ, միշտ օրինակ են բերում Մովսիսի և մարգարէից բռնած ընթացքը, և այդ միայն կրօնական տեսակէտից բացատրելով գիտութեամբ կամ գուցէ, տղիտութեամբ միշտ քողարկում եմ ազգութեան վերայ և որոնցմով աւթում են ազգին դէպի գայթակղութիւնը: Նրանց քաղաքութիւնը փոխանակ ժողովրդին օգուտ բերելու, երբեմն մեծ վտանգներ է պատճառում: Նրանք իրենց վերածնունդի յարգը չը ճանաչելով հասարակութեանց և ազգութեան յարգութիւն չեն տեսնում քանա՛ ինչ, իրանք ուսումը ինչ հրաժարուելու աշխարհի ամեն մի փառքերից, իսկ ընդհանրապէս իրենց արած ուստի վերայ հաստատ չը մնալով՝ մնալու առեկան ու թիթեմտութեան հոգւով են միշտ շարժում: Նրանք աստուածապաշտութիւնը ու ազգասիրութիւնը քարոզելու անգը, անմիջապէս իրենց քարոզութիւնները դրոճ են դնում իրենց անձնական օգուտներին և նիթական չափերի միջոցներով և նրանք իրեն քահանայ միջոցով քաղութեամբ ժողովուրդը փրկել են ուղու, բայց մազ է մնացել, որ բացի ժողովրդից իրենք իրենց էլ կորցնեն:

Այս կողմի հայ կաթօլիկ հոգևորականութիւնը, ինչ որ պատկանում է ազգային և ժողովրդական հասարակութեան հոգևոր ու ազգասիրութեան ուղղիչ նպատակին՝ այն քարոզելն է, որով և սանձել իւր ժողովուրդը և արգելել նրանց, որ վատ ու անկարգ գործերի ձեռնամուխ չը լինին, որոնց թշուառ ու խեղճ վիճակին կարեկցաբար իբրեւ ազգ և սեպական ժողովուրդ ձեռքից եկած օգնութիւնը չը խնայել, ժողովրդական կերպ կերպ թիրութիւնները ուղղելու ու կանոնաւորելու համար միշտ աշխատել, որովհետեւ այնպիսի հոգևորականը, նոր է լինում ժիւր մշակ տիրոջ այդպիսի մէջը անմիջ վարուելու համար և օձի նման խորագէտ հոգեպաշտած քարոզութեանց մէջ ժողովուրդը չանկու համար:

Աւելորդ եմ համարում ամեն մի սահմանի հոգևորականութիւնը մի տեսակ դատելու, վասն զի իսկապէս տեսնում եմ, որ թիւքաբանակ հայ-կաթօլիկ հոգևորականները անխախտ են պահում իրենց հոգևորական յատկութիւնը արթուն ու հսկող հովապետների շնորհիւ և ջանքով: Աւելորդապէս օտարականութեամբ առաւել բարձր է հոգևորականութեան յարգելի գաւազանը նրանց քահանայը իրենց բարձրագոյն կոչումից ամաչելով անկայել դրոճերի ձեռնամուխ չեն լինում:

Նույն իսպառ նրանք սարսափում են իրենց մեծերի երկխոսութիւնը, որովհետեւ նրանց զինների վերայ իբրեւ դատաւոր ու դատարար, միշտ կանգնած է արթուն ծերունին՝ բարձր: Աւելք, ծայր, վարդ, Արարատեանցը:

Գալով հիմա Ախալքալաքի հայ-կաթօլիկ հոգևորականների վերայ, սրանք իրենց անկարգ ընթացքումը գիւղացի հասարակութեան մէջ միշտ ցոյց են տալիս իրենց ու իրենց կերպիւ պատկերելիները, երևում է, որ սրանք ջանադիր չեն իրենց ժողովուրդների մէջ ազգասիրութեան սէր ու խաղաղութիւն ձգելու համար, սրանք շատ անխախտաձէլի դրութեան մէջն են գտնվում: Խաղաղութիւն, վիճաբանութիւն, դաւաճանութիւններ, մէկը միւսի դէմ ժողովուրդից կուսակցութիւններ կազմել, սրանք ամենօրեայ գործեր են, իսկ եկեղեցւոյ բնից սովորած են դժոխքի չարչարանները պատմելով զարհուրեցնել: Ինչ որ վերաբերվում է ազգային և հոգևորականութեան մասին հոգալ, չեն լսում, և ոչ տեսնում են բնաւ:

Հայ-կաթօլիկ քահանայ

## ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

«Քէյթերի գործակալութիւնը» հաղորդում է, թէ բրիտանական իշխանութեանը Բօրա (Bowba) անունով մի հաւատարիմ և բարեկամ անձն յայտնում է, որ Նիմոտենի մօտ ժողովուրդն են 12,000 բրիտանացի ապստամբներ, որոնք մտադիր են յարձակուելու Մանդալայի վերայ:

«Polit. Corresp.» լրագրին Պարիզից հաղորդում են, թէ յունական միջնիստութիւնը հակուած է դէպի խաղաղութիւնը և ընդունելու պետութիւնների կողմից արած առաջարկութիւնները: Իսկ նախ լրագրի Աթէնքի թղթականից ընդհանրապէս ասում է, թէ Յունաստանի սպառազինութիւնը չարմատկում է և թէ կառավարութիւնը երբեք մտադիր չէ փոփոխելու որոշումները և յետ կանգնելու պատերազմական պատրաստութիւններից: Աւստրիական «Lloyd» շրջանակով յունական կառավարութիւնը ստացել է Անգլիայից 200 արկղ զէնքեր, Ռազմականի «Էլեօրաթ» շրջանակը, 20 օր ճանապարհորդութիւնից յետոյ, Լօնդոնից հասաւ Պրէշ, որտեղից անշուշտ կ'ուղևորուի դէպի Մալմիքի գլխաւորները, ընդունելու իւր մէջ երկու կըրուպի մեծագիր և չորս ուրիշ փոքրագիր թնդանութիւն: Դովապետ կահարիսի հրամանատարութեան ներքոյ գտնուած 10 հազ ջրասոյգ նաւերը ներկայումս կանգնած են Պրէշի Ս. Գէորգ կոչուած նաւահանգստում:

«Daily News» լրագիրը իւր առաջնորդող յօդուածում ի միջի այլոց ասում է հետեւեալը. «Մեր առաջ մեծ դէպքեր կան: Ինչպիսի ընթացք էլ նրանք ընդունին, սակայն հետևանքը կը լինի այն, որ պարլամենտը կը ցրուի: Ենթադրենք, թէ Գլադստօնը իր լանդկաշի նախագիծը իրագործելու համար կարողացաւ գրաւել դէպի ինքը պարլամենտի համակրութիւնը: Սակայն նա չի կարող ի կատար ածելու իւր դիտաւորութիւնը, մինչև որ իւր նախագիծը չը ներկայացնէ երկրի դատին և քննութեանը: Երկրի սովորութիւններին հակառակ բան կը լինէր, եթէ պարլամենտը ինդիքը ի կատար ածելուց յետոյ, անցնէր դէպի հերթական գործերը կարծելով թէ նա ձայն է տալիս մի ինչ անշան օրէնքի համար»:

Իշխան Բիւմարկը չարունակում է իւր բարեկամական յարաբերութիւնները Վալաիկանի հետ: Պարլամենտում

կան վերջին ճաշի ժամանակ, ուր ներկայ էր եպիսկոպոս Կոպլը, Բիւմարկը յայտնեց, որ պապը ներկայ տարուած ամենահեռաւոր մարդիկներից միւն է: Այս լուրը իսկոյն հասաւ Վալաիկան, Հռոմից գրում են «Hambourder Corresp.» լրագրին հետեւեալը. «Նորին Սրբութիւն պապը առանձին սուրհանդակով նամակ ուղարկեց իշխան Բիւմարկին, որով չնորհակառիւն է անում կայսերութեան կանցլերին ճաշի ժամանակ իւր մասին յայտնած կարծիքը մասին»:

Մի քանի լրագրիներ էլ հաղորդում են, որ իշխանը ճաշի ժամանակ կրում էր պապից ուղարկած «Քրիստոսի» շքանշանը, ունենալով հազին պրուսական համազգեստը:

## ԽԱՌՆԼՈՒՐԵՐ

Ն ո Ր Ս ո Ղ ո մ ո ռ — Պարիզի գաւառներին մինը դրոճ գրեց հետեւեալ գերագոյն իրաւասութիւնը: Երկու ամուսիններ տաան տարի ամուսնական կապ վարելուց յետոյ, ներկայացան դատարանը ապահարգան տալու: «Որդիք ունէր, հարցրեց դատաւորը.— «Ներքե զաւակ ունի՞ք: Երկու ուստը և մէկ դուստր, պատասխանեցին ծնողները: Հէնց այդ պատճառով էլ եկել ենք ձեզ մօտ: Կրնա կամենում է թողնել իւր մօտ երկուսին, ես ես կամենում եմ նոյնը:

— Լաւ պատասխանեց դատաւորը, սպասեցէք, մինչև չարքոք զաւակ ծընելը, այն ժամանակ ամեն միւր կուսնիւնք երկու երկուս — Ամուսինները հեռացան և դատարանը երկուր ժամանակ նրանցից ոչ ուր տեղեկութիւն չ'ունէր: Երկու տարուց յետոյ, նա պատահեց բողբոջող այդ մարդուն և հարցրեց նրան. «Հը... Ինչպէս է ձեր գործընդ»:

— «Այն պարուն դատաւոր, այժմ ապահարգանքի մասին խօսելը անգամ աւելորդ է, կրնա երկուսը ինքնակ ծնել, դարձեալ զաւակներս թիւր կէնէ»:

— «Ուրեմն դարձեալ սպասեցէք, ծնողները պատասխանեց դատաւորը, տեսնե՞ք վերջը ինչ կը լինի»:

Ներկայ տարւած հիւսիսային Ամերիկայում ձմեռը սաստիկ հարուած պատճառեց գիւղատնտեսականութեանը: Ցուրտը սկզբնեւորւած Բիւսիային լեռներից չնչեց սաստիկ սառն էր դէպի հարաւ ու արեւմուտք և այդ ամառայն երկրորդ շարժում հասաւ մինչև Մեքսիկայի սահմանը: Միոսիսիայի գետաբերանը և Ֆլորիդի հարաւային սահմանագլուխը, պատճառելով միևնոյն ժամանակ և սաստիկ փոթորիկներ ու մրրիկներ, Կիսայրեցեալ երկրներում Մեքսիկայի սահմանագլուխում, նաեւ Լուիզիանում և Ֆլորիդայում Ֆարնհայի ջրամշակից ցուրտը հասաւ մինչև 35 աստիճանի: Բիւսիայից և հարաւում գտնուած միւս գետերը, սաստիկ սառեցան: Այս ցուրտը մեծ վնասներ պատճառեցին Նոր Մեքսիկային և Թիւսսի եղջիւրաւոր անասուններին: Այս տեղերը շատ առատ են արօտատեղերով, բայց այս տարի խեղճ անասունը մնաց առանց արօրի, կերակրի և ջրի ու ցրտահար եղաւ: Մեծ վնաս կրեց ցրտից և Նաբիլ բուսականութիւնը, ընդ նմին և շաքարի եղջիւր:

«Դոն» լրագիրը Պետերբուրգի մի հարուստ վաճառականի մասին հաղորդում է հետեւեալ օրինակելի և հետաքրքիր տեղեկութիւնը: Այս վաճառականի մօտ գալիս է իւր ծանօթներից մինը և փոխարինարար խնդրում է 1000 ռուբլի շարուտը իսկոյն հանում է գրասեղանի արկղից մի բաւականին հասո գրքիկ և գրում է. «Տուի այս ինչ սոճին, այս ինչ թուխ 1000 ռուբլի»:

«Լ» և նորից գրքիկը դնում է արկղի մէջ: Դանօթը գոհ մնալով վաճառականից, սպասում է փող ստանալուն: Բայց երբ երկուր սպասելուց յետոյ տեսնում է որ հարուստը փող չի տալիս, նշանով հասկացնում է նրան փողի ստանալու մասին: Այդ ժամանակ վաճառականը բացատրում է նրան, թէ իւր մօտ փողի համար դիմողներին այդ տեսակ խնդիրները նա միշտ գրում է գրքիկի մէջ և եթէ նա իսկապէս այդ տեսակ խնդիրների համաձայն փող տուած լինէր, նա այժմ ցրուած կը լինէր մօտ 12 միլիոն ռուբլի և ինքը կը մնար աղքատ:

Ս ո Ղ ո լ ա ժ ե Ր Գ չ ո լ Ն ի Ս պանիական (Matin) լրագիրը, փետրւարի 27-ից Մադրիդից հաղորդում է երեւելի երգչուհի Պատիի առաջին անգամ վայելահարում բեմ դուրս գալու մասին հետեւեալը. «Երգչուհին առաջին անգամ բեմ դուրս եկաւ «Տրալիատա» օպերայում, որը սկզբում մեծ ընդունելութիւն ունեցաւ, իսկ վերջը շատ աղմուկ պատճառեց հանդիսատեսների մէջ: Սկանդալ սկսուեցաւ երկայն երգի ժամանակ: Կանդիսատեսները պահանջեցին Պատիից երգի կրկնութիւնը, իսկ նա համաձայն իւր սովորութեան, մերժեց հանդիսականներին խնդրել: Նրանք սուղեցին երգչուհուն, որը բարկացած թողեց թատրոնը գործողութիւնից յետոյ և գնաց բնակարանը թատրոնական հազուատով թողնելով չորերը և զարդերը թատրոնի հանդերձատանը Նիկոլինի մօտ: Տեղական լրագիրները ասում են, թէ այդպիսի խայտառակ կերպով դուրս սուղուած չէ եղել ոչ մի դերասան և դերասանուհի: Այդ երեկոյան մուտքը համարում էր մօտ 38 հազար ֆրանկի, որից Պատին ստացաւ միայն 15,000 ֆրանկ:

## ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Ն Ո Ր Գ Մ Ա Ր — Ի  
11 Մարտի.

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Երեկ Վիկտորիայի արքունիքում հանդիսատեսը ճաշ տրուեցաւ, ուր հրաւիրուած էին գերմանական ղեկավարները և զարմանքով տեսնեցին, որ արքունիքում անգամները: Թաւառը Կայսրը և Մեծ իշխանները կրում էին պրուսական համազգեստ և շքանշաններ: Կայսրը առաջարկեց Վիկտորիայի կայսեր կենացը և երաժշտական խումբը նուազեց պրուսական ազգային հիմնը, որին ոտքի կանգնած լսում էին հանդիսականները: Առաւօտեան Մեծ իշխանները, օտարազգի դեսպանները, ներկայացուցիչները, միջնիստները և այլ բարձրաստիճան անձինք շնորհաւորութեամբ այցելեցին գերմանական ղեկավարին:

Սիմբերի փոխ-նահանգապետը նշանակուած է Տաբօլի նահանգապետ և Պլոցի փոխ-նահանգապետ Կոլենկոն—պաշտօնակատար Իրկուտի նահանգապետի:

«Прав. Вѣст.» լրագրի վարչային թղթակցութեան մէջ տըպուած է, թէ Սան-Ստեֆանոյի զաշնադրութեան տարեգործի առթիւ, ժամեղովութեան ժամանակ, պատարագիչ Սիմեօն միտրօպօլիտը իշխան Ալեքսանդրի անունից առաջ յիշատակեց Ալեքսանդր Կայսեր անունը, որը ներկայ գտնուող ներք վերայ լաւ տպաւորութիւն արեց: Երեկոյեան, առաւօտեան

Типографія М. Д. Ротиніанцъ и К<sup>о</sup> Гол. пр., д. № 41